

INTERNATIONAL JOURNAL OF FIELD EDUCATION

Validity and Reliability of The Sense of Citizenship Scale*

Arş. Gör. Mustafa İçen¹

Yıldız Technical University, Faculty of Education

Prof. Dr. Cemil Öztürk

Marmara University, Atatürk Faculty of Education

Prof. Dr. Ali Yılmaz

Marmara University, Atatürk Faculty of Education

Abstract

The aim of this study is to develop a measurement tool to make an assessment of students' perceptions and opinions about citizenship. This scale was applied to 250 high school students (state school) located in the district of Sultangazi, İstanbul. After confirmatory and explanatory factor analysis, it is seen that the scale consists of 10 items and 2 factors. The scale's alpha coefficient value is .71. On the other hand, it can be said that there is statistically significant correlation among the factors. As a conclusion, scale can be used as a valid and reliable instrument in evaluating teachers' classroom practices while teaching citizenship.

Research Article

Key Words:
Citizenship,
Citizenship education,
Social Studies
Educaiton

* This work is derived from a part of Mustafa İçen's doctoral dissertation. (Marmara University Educational Sciences Institute, Advisor: Dr. Cemil Öztürk and Dr. Ali Yılmaz)

¹ Corresponding author:
Res. Ass. Dr.
micen@yildiz.edu.tr

Vatandaşlık Duygusu Ölçeği Güvenirlik ve Geçerlik Çalışması*

Arş. Gör. Mustafa İcen¹

*Yıldız Teknik Üniversitesi, Eğitim Fakültesi
micen@yildiz.edu.tr*

Prof. Dr. Cemil Öztürk

*Marmara Üniversitesi, Atatürk Eğitim Fakültesi
cozturk@marmara.edu.tr*

Prof. Dr. Ali Yılmaz

*Marmara Üniversitesi, Atatürk Eğitim Fakültesi
ayilmaz@marmara.edu.tr*

ÖZET

Araştırma Makalesi

Bu çalışmanın amacı, öğrencilerin vatandaşlıkla ilgili algı ve görüşlerine yönelik bir değerlendirme yapabilmek için ölçme aracı geliştirmektir. Ölçek İstanbul Sultangazi ilçesinde bulunan bir lisede (devlet okulu) 250 öğrenciye uygulanmıştır. Açıklayıcı ve doğrulayıcı faktör analizleri sonucunda ölçeğin 10 madde ve 2 alt boyuttan oluştuğu görülmüştür. Ölçeğin Alpha güvenirlik katsayısı .71'dir. Gerek alt boyutlar gerekse ölçeğin geneline ilişkin elde edilen güvenirlik katsayılarını, güvenirlik açısından yeterli ve iyi bir düzeyi yansıttığı söylenebilir. Ölçeğin faktörleri arasında orta düzeyde bir korelasyon olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Bu açıdan ölçeğin geçerli ve güvenilir olduğu ifade edilebilir.

Anahtar Kelimeler:
Vatandaşlık,
vatandaşlık eğitimi,
Sosyal Bilgiler
Eğitimi

* Bu çalışma, Prof. Dr. Cemil Öztürk ve Prof. Dr. Ali Yılmaz danışmanlığında yürütülen Marmara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Sosyal Bilgiler Eğitimi Bilim Dalında doktora öğrencisi Mustafa İcen'nin doktora tezinin bir bölümünden türetilmiştir.

¹ Sorumlu Yazar
Arş. Gör. Dr.
micen@yildiz.edu.tr

Giriş

Vatandaşlık eğitimi, günümüz dünyasında hem vatandaşın devletten beklentileri hem de devletlerin vatandaşlarından beklentileri bakımından önemlidir. Vatandaşlık eğitimi, adil ve barışçı demokratik toplumlar inşa edilebilmesi amacıyla temel ortak değerlerin aktarımını sağlamaktadır bunula birlikte vatandaşlık eğitimiyle farklı hayat stillerine sahip genç bireyler bir arada yaşamayı öğrenirler ve farklılıklarını zenginlik görürler (Osler ve Starkey, 2003). Vatandaşlık eğitiminin amacı, ulus devlet yapısının oluşumunda toplumu ortak değerler etrafında toplamaktır. Bu eğitimle oluşturulan yeni düzenin devamlılığını sağlamak ve bireyi istenilen toplumun bir parçası haline getirmektir. Milli kimlik ve bu kimliğin eğitim yoluyla bireye özümseştirilmesi vatandaşlık eğitiminin önemli bir boyutudur (İpek, 2011). Tüm toplumlar kültürlerini sonraki nesillere aktarmak isterler. Bu sebeple de dünyanın pek çok yerinde; devletin ideolojisine ve toplumun kültürüne göre hazırlanmış eğitim programları vatandaşlara sunulmaktadır (Yeşil, 2004, s.81). Vatandaşlık eğitiminin öğretim programlarında yer almasında, ulus-devletlerin ortaya çıkışı, toplumsal ve siyasal alanda laikleşme ve çocuk eğitimine bakış açısındaki gelişmeler etkili olmuştur (Üstel, 2011, s.127-128). Alanyazında yurttaş, “aynı yurdu paylaşan” anlamında kullanılmaktadır. Şehir anlamına gelen “city”, şehirli anlamına gelen “citizen” ve birlik, kent anlamına gelen “civitas” sözcüklerinden türemiştir.

Sosyal Bilimler Sözlüğü’nde ise vatandaşlık, anne babanın uyruğuna, üzerinde dünyaya gelinen ülkeye veya yasaların gerektirdiği belirli şartları taşıyıp taşımamaya bağlı olarak belirlenen ve kişilerin hangi devlet veya millete bağlı olduklarını ifade eden kimlik olarak ifade edilmiştir. (Demir ve Acar, 1992). Vatandaşlık yasal ve politik statüde de bazı hakları (sivil, politik, sosyal) elde etmesine izin verilmiş, birey olarak bazı görevlerle (vergi, askere gitme, sadakat) politik toplumla ilişkide olan ve devletin kolektif yaşamına dâhil olabilme yeteneğine sahip olmaktır (Pamuk, 2007). Bireyin, devletin siyasal aktivitelerle sınırlı olmayan bir sivil yaşam biçimidir (NCSS, 2015). *Center for Civic Education* (1994)’ a göre ise devletin temel unsuru olan halkı meydana getiren fertlerdir. Tüm bu görüş ve değerlendirmelerin ışığında modern hukuk bakımından vatandaşlık kavramının iki temel özelliği vardır; birincisi, bireyin devlet ile arasındaki hukuki ve siyasi ilişkiyi belirler, ikinci olarak da kişinin etnik kökenini gösteren değildir (Doğan, 2016, s.8).

Görüldüğü gibi vatandaşlık kavramı tarihi süreçte zamanın şartlarına göre değişim ve gelişim göstermiştir. Bu değişim ve gelişim, vatandaşlıkla ilgili farklı görüş ve yorumlamalara sebep olmuş ve devletler için vatandaşlık eğitiminin önemini artırmıştır. Bu bağlamda vatandaşlık

eğitimi araştırmalarına katkı sağlaması amacıyla “Vatandaşlık Duygusu Ölçeği” alanyazına kazandırılmıştır.

Vatandaşlık Duygusu Ölçeğinin Geliştirilme Süreci

Bu araştırmada kullanılmak üzere geliştirilen Vatandaşlık Duygusu Ölçeği’nin hazırlanmasında alanyazında (Balcı, 2004; Tavşancıl, 2005; Tezbaşaran, 2008; Karasar, 2009; Tezci, 2016) belirtilen ölçek geliştirme aşamaları takip edilmiştir. Bu aşamalar ölçek maddelerinin oluşturulması, uzman görüşüne başvurulması, ön uygulama yaparak geçerlik ve güvenilirlik çalışması olarak ifade edilmektedir. Bu aşamalarda gerçekteştirilen işlemler aşağıda açıklanmıştır.

Ölçek Maddelerinin Oluşturulması: Vatandaşlık Duygusu Ölçeğinin geliştirilme sürecinde ölçekte yer alacak vatandaşlık duygusu ifadelerinin belirlenmesine yönelik öncelikle alanyazında yer alan ölçek geliştirme kaynakları (Baş, 2008; Erkuş, 2003, 2006; Tavşancıl, 2005; Tezbaşaran, 2008; Tezci, 2016) incelenmiştir. Buna göre, araştırmada likert tipi bir ölçeğin geliştirilmesine karar verilmiştir. Yapılan alanyazın incelemelerinin ardından vatandaşlık duygusunu ifade edebileceği düşünölen kavramlar derlenmiş ve araştırmacı tarafından maddeler yazılmıştır. Ölçek “kesinlikle katılıyorum”, “katılıyorum”, “kararsızım”, “katılmıyorum” ve “kesinlikle katılmıyorum” biçimindeki 5’li likert tipinde derecelendirilmiştir.

Uzman Görüşüne Başvurma: Ölçeğin kapsam (içerik) geçerliğinin sağlanması da amaçlandığı bu aşamada, ölçme aracında bulunan maddelerin ölçme aracına uygun olup olmadığı ve ölçmek istediği alanı temsil edip etmediğinin (Karasar, 2009, Başol, 2015) belirlenmesi için uzman görüşüne başvurulmuştur. Bu amaçla ölçek alanlarında akademik çalışma yapan toplam 5 öğretim elemanı ve 2 öğretim (Sosyal Bilgiler ve Türkçe Öğretmeni) tarafından, öğrenci seviyesine, ölçek geliştirme kurallarına ve ölçeğin amacına uygunluğu bakımından detaylı olarak incelenmiştir. Bununla birlikte bir dil uzmanı tarafından ölçek maddeleri anlaşılabilirlik ve Türkçe dilbilgisi kuralları bakımından da incelenmiştir. Bu incelemeler doğrultusunda uzmanlardan gelen önerilere dayalı olarak maddelerin düzenlenmiş son hali hazır hale getirilmiştir.

Ön Deneme: Bu aşamada ölçeğin cevaplanabilmesi için gereken sürenin ve anlaşılabilirliğinin belirlenmesi amacıyla taslak form İstanbul Sultangazi’de bir lisenin 10. sınıfında öğrenim gören 35 lise öğrencisine uygulanmıştır. Öğrencilerden alınan geri dönütler doğrultusunda bazı maddelerde düzenlemeler yapılmıştır. Bu düzenlemeler sonrasında 9 olumlu 1 olumsuz olmak üzere toplam 10 maddelik taslak ölçek formu güvenilirlik ve geçerlik analizi için hazır hale getirilmiştir. Ön uygulama yapılan 35 öğrenci, ölçeğin güvenilirlik ve geçerlik analizine dahil edilmemiştir.

Vatandaşlık Duygusu Ölçeği’nin Güvenirlik ve Geçerlik Analizi

Likert olarak hazırlanan Vatandaşlık Duygusu Ölçeği’nin güvenilirlik ve geçerliğini belirlemek amacıyla pilot uygulama yapılmıştır. Pilot uygulama, 2015-2016 eğitim-öğretim yılında

İstanbul'da resmi bir Anadolu Lisesi'nde 130 erkek ve 120 kız olmak üzere toplam 250 öğrenciden veri toplanarak yapılmıştır. Sonrasında elde edilen veriler ise analiz edilmiştir.

Öğrencilerin olumlu maddelere verdikleri cevaplar “kesinlikle katılıyorum” (5), “katılıyorum” (4), “kararsızım” (3), “katılmıyorum” (2), “kesinlikle katılmıyorum” (1) olacak şekilde 5’den 1’e doğru, olumsuz tutum maddelerine verdikleri cevaplar ise; “kesinlikle katılıyorum” (1), “katılıyorum” (2), “kararsızım” (3), “katılmıyorum” (4), “kesinlikle katılmıyorum” (5) olacak şekilde 1’den 5’e doğru puanlandırılmıştır. Bu kurallara göre puanlandırılan verilerin SPSS 22.0 paket programına giriş yapılarak ölçeğin geçerlik ve güvenilirliği kapsamındaki çalışmalara geçilmiştir.

Ölçme araçlarında güvenilirlik geçerlik için önkoşuldur (Golafshani, 2003; Tekin, 1996; Başol, 2015; Tezci, 2016). Güvenirlik, belli bir özelliği ölçmek amacıyla yapılan ölçmelerin aynı bireyler üzerinde benzer şartlarda tekrar edilebilirliği olarak tanımlanmaktadır (Crocker ve Algina, 1986’dan aktaran Büyüköztürk vd., 2010). Geçerlik ise bir ölçme aracının geliştirilme amacına uygun olarak ölçmeye çalıştığı özelliği bir başka özellikle karıştırmadan doğru olarak ölçebilme derecesidir (Balcı, 2004; Büyüköztürk vd., 2010; Tezbaşaran, 2008). Bu amaçla öncelikle ölçeğin genelinin güvenilirliği incelenmiştir. İç tutarlık bağlamında yapılan Cronbach Alfa güvenilirlik analizinde ölçeğin genelinin .71 olduğu belirlenmiştir.

Vatandaşlık Duygusu Ölçeği’nin Yapı Geçerliği

Yapı geçerliliğini ölçebilmek için faktör analizinden yararlanılmıştır. Faktör analizi, farklı değişkenlerin bir araya gelerek tek bir değişkenmiş gibi hareket edebilme derecesinin belirlenmesine yönelik bir dizi tekniktir (Cramer, 2003). Faktör analizi, sorulan soruların cevaplayıcılar tarafından kaç değişik boyutta algılandığını saptamak amacıyla gerçekleştirilir (Sipahi, Yurtkoru ve Çinko, 2006). Yapı geçerliği, sonuçların ne ile bağlantılı olduğunu açıklar ve ölçme aracının soyut bir olguyu ne derece doğru ölçebildiğini göstermektedir (Tavşancıl, 2005; Başol, 2015; Tezci, 2016).

Ölçeğin faktör yapısını belirlemek için Açıklayıcı Faktör Analizi ile analiz yapılmadan önceki ilk aşama olan ölçek maddelerinin faktörleşip faktörleşemediğini, toplanan verilerin yeterliliğinin belirlenmesi KMO (Kaiser Meyer Oklin Measure of Sampling Adequacy) değeri ve Küresellik Test (Barlett’ Test) değerleri ile incelenmiştir.

KMO katsayısı, verilerin ve örneklem büyüklüğünün seçilen analize uygun ve yeterli olduğunu belirlemede kullanılan istatistiksel bir yöntemdir. Barlett’ testi ise verilerin çok değişkenli normal dağılımdan gelip gelmediğini kontrol etmek için kullanılabilecek istatistiksel bir tekniktir (Büyüköztürk, 2010; Tavşancıl, 2005). KMO katsayısının 0.60’dan yüksek, Barlett’ Testinin anlamlı çıkması, verilerin faktör analizi için uygun olduğunu göstermektedir (Büyüköztürk, 2010). KMO değeri 0 ile 1 arasında değer almaktadır ve .60’ın üstünde 1’e yaklaştıkça ölçümlerin faktör analizi için uygun ve güvenilir faktörler üreteceğinin göstergesidir (Büyüköztürk, 2010; Kline, 1994).

Analiz sonucunda KMO değeri .768 bulunmuştur. Bu değer analiz için yeterli olduğunu göstermektedir. Küresellik test değeri (Bartlett's Test of Sphericity) belli bir sayıda örneklemin varyanslarının eşitliğini test etmede kullanılır. Bu değerinin anlamlı olması

maddelere dayalı korelasyon matrisinin faktörleştirilebileceğini destekler (Kline, 1994). Küresellik test değeri anlamlı bulunmuştur (Yaklaşık Ki-Kare=690.591, sd=45, p<.001).

Hem güvenilirlik analizi sonuçlarının yeterli hem de KMO ve küresellik testi analiz sonuçları, elde edilen verilerin faktörleşebildiğini gösterdiğinden Açımlayıcı Faktör Analizi ile analiz yapılmasına karar verilmiştir. Temel bileşenler analizine dayalı dik döndürme tekniği (Varimax rotasyonu) yapılan analiz sonucunda ölçeğin tüm maddelerinin iki faktör altında yer aldığı, binişiklik gösteren madde olmadığı belirlenmiştir.

Ölçek maddeleri ve faktör yüklerine ilişkin analiz sonuçları *Tablo 1*'de verilmiştir.

Tablo 3. Vatandaşlık Duygusu Ölçeği Maddelerine İlişkin Faktör Yük Değerleri

	Faktör Yükleri	
	1.Faktör: Farklılıkları Benimseme	2. Faktör: Aidiyet Duygusu
6- Kendimden farklı inançtan birisiyle arkadaş olabilirim.	.835	
4- Kendimden farklı inançtan insanlarla birlikte yaşayabilirim.	.808	
5- Kendimden farklı etnik kökenden olan birisiyle arkadaş olabilirim.	.766	
3- Kendimden farklı etnik kökenden insanlarla yaşayabilirim.	.717	
7- Farklı inanç ve etnik kökenden öğrencilerle eğitim almak beni rahatsız etmez	.676	
9- Yaşadığım çevrede ve bu ülkede kendimi ve ailemi güvende hissediyorum		.749
1- Türkiye Cumhuriyeti vatandaşı olmaktan onur duyuyorum		.742
8- Kendimi bu ülkede özgür bir birey olarak diğer insanlarla eşit haklara sahip olduğumu düşünüyorum		.738
2- Benim gibi yaşam tarzı olmayan insanlar hakkında kanaatim olumludur		.658
10-Demokrasiye ve sorunlarımızın demokratik yöntemlerle çözülebileceğine olan inancım yoktur*		.567
Açıklanan Varyans %	29.596	24.216

*Ters kodlanan madde

Analiz sonucunda 1. Faktör altında 5 madde yer almaktadır. En yüksek faktör yüküne sahip madde .835 ile “Kendimden farklı inançtan birisiyle arkadaş olabilirim” olarak ifade edilen 6. Maddedir. En düşük faktör yüküne sahip madde ise .676 ile “Farklı inanç ve etnik kökenden öğrencilerle eğitim almak beni rahatsız etmez” olarak ifade edilen 7. Maddedir. 1. Faktörün açıkladığı toplam varyans 29.596’dır. Bu faktördeki maddeler bireyin kendisini farklılıklara ilişkin benimseme ile ilgili duygularını içerdiğinden “Farklılıkları Benimseme” olarak

adlandırılmıştır. 2. Faktör de 5 maddeden oluşmaktadır. Bu faktör altında en yüksek faktör yük değeri .749 ile “Yaşadığım çevrede ve bu ülkede kendimi ve ailemi güvende hissediyorum” olarak ifade edilen 9. Madde, en düşük faktör yük değeri ise .567 ile “Demokrasiye ve sorunlarımızın demokratik yöntemlerle çözülebileceğine olan inancım yoktur” olarak ifade edilen 10. Maddedir. 2 faktör vatandaşlık duygusu, bir toplumun üyesi olarak kendini görme gibi maddeleri içerdiğinden “Aidiyet Duygusu” olarak adlandırılmıştır. Bu faktörün açıkladığı toplam varyans %24.216’dır. Ölçeğin toplam açıkladığı varyans %53.812’dir. Sosyal bilimler için %40 ile %60 arasında değişen varyans oranları ideal olarak değerlendirildiğinden (Tavşancıl, 2005; Tezci, 2016) ölçeğin açıklanan bu varyans değerinin kabul edilebilir bir değer olduğunu söylemek mümkündür.

Faktör analiz sonucunda her bir alt boyutun güvenilirliği, test madde korelasyonları ve madde ayırt edicilikleri belirlenmiştir. Madde ayırt ediciliği %27 üst grup alt grup tekniği ile ayrılarak Bağımsız Gruplar t Testi analizi ile yapılmıştır. Analiz sonuçları Tablo 4’de verilmiştir.

Vatandaşlık Duygusu Ölçeği’nin Madde Analizi

Ölçme araçlarında yer alan maddelerin, ölçülen nitelik açısından bireyleri ayırması ve bu yeterliliği test etmek için de madde ayırt edicilik indeksi çıkarılmaktadır (Baykul, 2000; Tezci, 2016). Bundan dolayı Vatandaşlık Duygusu Ölçeği’nin geçerliğine yönelik olarak ölçek maddelerinin ayırt edicilik gücünü saptamak amacıyla madde analizi yapılmıştır. Vatandaşlık Duygusu Ölçeği’nin alınan puanların büyükten küçüğe sıralanması sonucunda oluşan üst grup (%27’lik üst kısım) ile alt grubun (%27’lik alt kısım) her bir maddeye verdikleri puan ortalamaları arasındaki fark ilişkisiz örneklem t-testi ile karşılaştırılarak maddelerin ayırt edicilik güçleri belirlenmiştir (Büyüköztürk, 2010). Bu işlem sonucunda elde edilen madde ayırt edicilik ile ilgili veriler *Tablo 4*’de verilmiştir.

Tablo 4. Madde Ayırt Edicilik ve Test Madde Korelasyonu

	Grup	N	Ortalama	SS	t	p	Madde toplam Korelasyonu
Madde 1	Üst grup	68	1.57	1.11	3.738	.000*	.326
	Alt Grup	68	1.06	.23			
Madde 2	Üst grup	68	2.60	1.27	5.934	.000*	.323
	Alt Grup	68	1.56	.69			
Madde 3	Üst grup	68	3.18	1.28	8.819	.000*	.379
	Alt Grup	68	1.57	.78			
Madde 4	Üst grup	68	3.75	1.20	10.682	.000*	.456
	Alt Grup	68	1.72	1.01			
Madde 5	Üst grup	68	2.81	1.24	8.208	.000*	.372
	Alt Grup	68	1.39	.69			
Madde 6	Üst grup	68	3.44	1.29	11.536	.000*	.440
	Alt Grup	68	1.39	.67			
Madde 7	Üst grup	68	3.16	1.24	8.932	.000*	.349
	Alt Grup	68	1.53	.85			

Madde 8	Üst grup	68	2.79	1.53	6.759	.000*	.228
	Alt Grup	68	1.36	.83			
Madde 9	Üst grup	68	2.85	1.53	6.067	.000*	.279
	Alt Grup	68	1.56	.87			
Madde 10	Üst grup	68	2.75	1.26	4.698	.000*	.186
	Alt Grup	68	1.78	1.14			
<i>1.Faktör: Farklılıkları Benimseme</i>	Üst grup	68	3.27	.90	14.204	.000*	
	Alt Grup	68	1.52	.45			
<i>2. Faktör: Aidiyet Duygusu</i>	Üst grup	68	2.51	.94	8.531	.000*	
	Alt Grup	68	1.46	.39			
<i>Genel Ortalama</i>	Üst grup	68	2.89	.45	22.971	.000*	
	Alt Grup	68	1.49	.22			

df=134, *p<.05

Analiz sonucunda tüm maddelerin ayırt edici olduğu belirlenmiştir (p<.05). Madde toplam korelasyonlarına göre en düşük korelasyon değeri 10. Madde (r=.186), en yüksek korelasyon değeri (r=.456) ise 4. Maddeye aittir. *Farklılıkları Benimseme* alt boyutunun güvenilirliği .82, *Aidiyet Duygusu* alt boyutunun güvenilirliği ise .73 olarak belirlenmiştir. Analiz sonuçları ölçeğin, güvenilir ve geçerli veri toplamak için elverişli olduğunu göstermektedir.

Tablo 5. Vatandaşlık Duygusu Ölçeği'nin Güvenirlik Değerleri

Vatandaşlık Duygusu Ölçeği	Cronbach Alfa
	α
1. Alt Boyut: Farklılıkları Benimseme	.82
2. Alt Boyut: Aidiyet Duygusu	.73
“Vatandaşlık Duygusu Ölçeği” Toplam:	.71

Alanyazında .70'in üzerindeki değerler güvenilir olarak kabul edilmektedir (Cohen, Manion ve Morrison, 2007; Büyüköztürk, 2010; Tezci, 2016). Bu değerlere göre, ölçme aracının iç tutarlılığının yüksek olduğu söylenebilir.

Sonuç

Ölçek için kullanılan maddelerin yapı geçerliliğini ölçebilmek için faktör analizinden yararlanılmıştır. Faktör analizi, farklı değişkenlerin bir araya gelerek tek bir değişkenmiş gibi hareket edebilme derecesinin belirlenmesine yönelik bir dizi tekniktir (Cramer, 2003). Faktör analizi, sorulan soruların cevaplayıcılar tarafından kaç değişik boyutta algılandığını saptamak amacıyla gerçekleştirilir (Sipahi, Yurtkoru ve Çinko, 2006). Yapı geçerliği, sonuçların ne ile bağlantılı olduğunu açıklar ve ölçme aracının soyut bir olguyu ne derece doğru ölçebildiğini göstermektedir (Tavşancıl, 2005; Başol, 2015; Tezci, 2016). Ölçek maddelerinin KMO değeri .768 bulunmuştur. Küresellik test değeri (Bartlett's Test of Sphericity) belli bir sayıda örneklemin varyanslarının eşitliğini test etmede kullanılır. Bu değerinin anlamlı olması

maddelere dayalı korelasyon matrisinin faktörleştirilebileceğini destekler (Kline, 1994). Küresellik test değeri de anlamlı bulunmuştur (Yaklaşık Ki-Kare=690.591, sd=45, p<.001). Hem güvenilirlik analizi sonuçlarının yeterli hem de KMO ve küresellik testi analiz sonuçları, elde edilen verilerin faktörleşebildiğini gösterdiğinden “Açımlayıcı Faktör Analizi” ile analizi yapılmıştır. Temel bileşenler analizine dayalı dik döndürme tekniği (Varimax rotasyonu) yapılan analiz sonucunda ölçeğin tüm maddelerinin iki faktör altında yer aldığı, binişiklik gösteren madde olmadığı belirlenmiştir. 1. faktör “Farklılıkları Benimseme”nin açıkladığı toplam varyans 29.596’dır. 2. faktör “Aidiyet Duygusu”nun açıkladığı toplam varyans %24.216’dır. Ölçeğin toplam açıkladığı varyans ise %53.812’dir. İç tutarlık bağlamında yapılan Cronbach Alfa güvenilirlik analizine göre ölçeğin genelinin .71 olduğu belirlenmiştir. “Farklılıkları Benimseme” alt boyutunun güvenilirliği .82, “Aidiyet Duygusu” alt boyutunun güvenilirliği ise .73’tür. Vatandaşlık Duygusu Ölçeği “kesinlikle katılıyorum” 5, “katılıyorum” 4, “kararsızım” 3, “katılmıyorum” 2, “kesinlikle katılmıyorum” 1 olacak şekilde 5’den 1’e doğru, olumsuz tutum maddeleri ise; “kesinlikle katılıyorum” 1, “katılıyorum” 2, “kararsızım” 3, “katılmıyorum” 4, “kesinlikle katılmıyorum” 5 olacak şekilde 1’den 5’e doğru puanlandırılan 1 maddesi ters kodlanan, iki alt faktörden oluşan 10 maddelik bir ölçektir.

Ölçme aracı geliştirme sürecinin detaylı olarak anlatılan bu çalışma ile Vatandaşlık Duygusu Ölçeği’nin vatandaşlık eğitimi kapsamında geçerli ve güvenilir bir ölçme aracı olduğu ortaya konulmuştur.

Kaynakça

- Balcı, A. (2004). *Sosyal bilimlerde araştırma: Yöntem teknik ve ilkeler*. Pegem A Yayıncılık.
- Baş, M. (2008). *Anket: Anket nasıl hazırlanır, uygulanır, değerlendirilir?* Ankara: Seçkin.
- Başol, G. (2015). *Eğitimde ölçme ve değerlendirme* (3. Baskı). Ankara: Pegem Yayıncılık.
- Baykul, Y. (2000). *Eğitim ve psikolojide ölçme: klasik test teorisi ve uygulaması*. Ankara: ÖSYM Yayınları.
- Büyüköztürk, Ş. (2010). *Sosyal bilimler için veri analizi el kitabı* (11. Baskı). Ankara: PegemA Yayıncılık.
- Büyüköztürk, Ş., Kılıç Çakmak, E., Akgün, Ö. E., Karadeniz, Ş. ve Demirel, F. (2008). *Bilimsel araştırma yöntemleri* (5. Baskı). Ankara: Pegem Akademi Yayıncılık.
- Center for Civic Education(1994). *National Standards for Civics and Government*. Calabasas, CA: Center for Civic Education.
- Cohen, L., Manion, L., Morrison, K. (2007). *Research methods in education* (Sixth edition). New York: Routledge.
- Cramer, D. (2003). *Advanced quantitative data analysis*. Maidenhead-Philadelphia: Open University Press.
- Demir, Ö. ve Acar, M. (1992) *Sosyal Bilimler Sözlüğü*. İstanbul: Ağaç Yayıncılık.
- Doğan V. (2016) *Türk Vatandaşlık Hukuku* (13. Baskı). Ankara: Savaş Yayınevi.
- Erkuş, A. (2003). *Psikometri üzerine yazılar*. Ankara: Türk Psikologlar Derneği Yayınları.
- Golafshani, N. (2003). *Understanding reliability and validity in qualitative research*. The qualitative report, 8(4), 597-607.
- İpek, İ. (2011). *İlköğretim 6. Ve 7. Sınıf Sosyal Bilgiler Ders Kitaplarında Vatandaşlık Eğitiminin Sosyal Bilgiler Öğretim Programındaki Hedeflere Uygunluk Yönünden Değerlendirilmesi* (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Balıkesir Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Balıkesir.

- Karasar, N. (2009). *Bilimsel araştırma yöntemi: kavramlar, ilkeler, teknikler*. Nobel Yayın Dağıtım.
- Kline, P. (1994). *An Easy Guide To Factor Analysis*. New York: Routledge.
- NCSS. (2015). *National curriculum standards for social studies: Introduction*. <http://www.socialstudies.org/standards/introduction> adresinden 20 Nisan 2017 tarihinde edinilmiştir.
- Osler, A. & Starkey, H. (2003). Learning for cosmopolitan citizenship: Theoretical debates and young people's experiences. *Educational Review*, 55(3), 243-254.
- Pamuk, A. (2007). *Avrupa Vatandaşlığı ve Eğitim*. Ulusal Teknik Eğitim, Mühendislik ve Eğitim Bilimleri Genç Araştırmacılar Sempozyumu, Kocaeli, (20-22 Haziran), 957-961.
- Sipahi, B., Yurtkoru, S. ve Çinko, M. (2006). *Sosyal bilimlerde SPSS'le veri analizi*. İstanbul: Beta Yayın Dağıtım.
- Tavşancıl, E. (2005). *Tutumların Ölçülmesi ve SPSS ile Veri Analizi*. Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.
- Tekin, H. (1996). *Eğitimde ölçme ve değerlendirme*. Ankara: Yargı Yayınları.
- Tezbaşaran, A. (2008). Likert tipi ölçek hazırlama kılavuzu. *Ankara: Türk Psikologlar Derneği Yayınları*.
- Tezci, E. (2016). *Eğitimde Ölçme ve Değerlendirme* (1.Baskı). Ankara: Detay Yayıncılık.
- Üstel, F. (2011). *Makbul Vatandaşın Peşinde* (5. Baskı). İstanbul: İletişim Yayınları.
- Yeşil, R. (2004). İnsan hakları ve demokrasi eğitiminde yöntem. *Kırşehir Eğitim Fakültesi Dergisi*, 5(1), 35-41.